

Riigikohtule esitati seoses tänavuste kohaliku omavalitsuse volikogu valimistega 53 kaebust

2025. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimised toimusid 19. oktoobril. Alates 13. oktoobrist avatud eelhääletamisel oli võimalik hääletada ka elektrooniliselt. Mobiilset hääletamist nende valimistel ei võimaldatud.

Valimistega seoses esitati Riigikohtule 53 valimiskaebust. Mitmed kaebused liideti ühte menetlusse. Riigikohus tegi 46 lahendit, milles üheksa kaebust rahuldati osaliselt või täielikult. Läbi vaatamata jäi kuus kaebust.

2025. aasta oli valimiskaebuste vaatest varasemate aastatega võrreldes eriskummaline mitmest aspektist. Esiteks, sügiseste valimistega seotud kaebusi hakati esitama juba kevadel. Teiseks tuli Riigikohtul lahendada pretsedenditu arv kaebusi (võrdluseks, 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimistega seoses esitati Riigikohtule 15 kaebust, eelmiste kohalike valimistega seoses 2021. aastal esitati 18 kaebust). Kolmandaks, erakordselt paljud kaebused tõukusid vaatlejate õiguste ja Vabariigi Valimiskomisjoni koosoleku korraldusega seonduvatest küsimustest.

Riigikohtule esitatud valimiskaebused puudutasid peaaesjalikult järgmisi küsimusi: elektroonilise hääletamise õiguspärasus, valimiste vaatlemine, riigi valimisteenistuse valimistoimingute läbiviimine, ametlikul valimiste veebilehel teabe avaldamine ja Vabariigi Valimiskomisjoni järelevalve selle üle, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse (KOVVS) § 62 järgi avalduste esitamine, valimisliitude registreerimine, kandidaatide elukoha andmete õigsus ning Vabariigi Valimiskomisjoni koosolekute korraldamine ja vaatlemine. Võrreldes varasemate valimistega esitati sel aastal iseäranis palju kaebusi seoses viimati nimetatuga.

Kui üldjuhul vaidlustatakse valimiskaebemenetluses elektroonilise hääletamise võimaldamist, siis sel aastal esitati kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse peale, mis ei võimaldanud kasutusele võtta mobiiliga hääletamist. Kaebus jäi rahuldamata, sest Riigikohtu hinnangul ei ole isikul seadusest tulenevat subjektiivset õigust nõuda mobiilset hääletamist (vt [5-25-8/3](#)).

Esmakordselt tõstatati Riigikohtus ka küsimus Vabariigi Valimiskomisjoni koosoleku kinniseks kuulutamise kohta. Seoses elektroonilise koosoleku osaliselt kinniseks kuulutamisega leidis Riigikohus, et teatud tingimustel võib see olla lubatav (vt [5-25-3/5](#); lisaks täiendav arvamus [5-25-3/6](#) ja eriarvamus [5-25-3/7](#)). Riigikohtule esitati valimiskaebusi ka Vabariigi Valimiskomisjoni asukohas kohapeal toimunud koosoleku osaliselt kinniseks kuulutamise peale. Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumil tekkis kaebusi läbi vaadates küsimus valimisseaduse põhiseaduspärasusest (vt [5-25-7/4](#)). Menetlus selles asjas on Riigikohtu üldkogus pooleli.

Elektroonilise hääletamise võimaldamise ja korraldamise peale esitatud kaebused jäid üldjuhul läbi vaatamata, kuna kaebajal ei olnud kaebeõigust (vt nt [5-25-11/3](#), [5-25-17/4](#), [5-25-51/2](#), [5-25-56/2](#)). Lisaks esitati elektroonilise hääletamisega seoses Riigikohtule seitse kaebust, kus seati kahtluse alla elektroonilist hääletamist võimaldava seaduse kooskõla põhiseadusega. Ka need kaebused jäid läbi vaatamata kaebeõiguse puudumise tõttu, kuid Riigikohus selgitas,

kuidas kaebajatel on võimalik oma subjektiivseid õigusi tõhusalt kaitsta valimiskaebemenetluses (vt [5-25-34/9](#) ja [5-25-40/2](#)).

Vaatlejaõiguste küsimus tõusetus peaaesjalikult seoses Vabariigi Valimiskomisjoni koosoleku ja riigi valimisteenistuse valimistoimingute läbiviimise vaatlemisega. Riigikohus selgitas mitme kaebusega seoses, kuidas tuleb Riigikogu valimise seaduse ja Vabariigi Valimiskomisjoni töökorra järgi korraldada avalikke koosolekuid ja tagada nende vaadeldavus. Mh käsitles Riigikohus järgmisi küsimusi: Vabariigi Valimiskomisjoni elektroonilisele koosolekule registreerumine ja registreerumise tähtaeg, vaatleja kohustus end enne vaatlemise alustamist esitleda, vaatleja Vabariigi Valimiskomisjoni koosolekult eemaldamise õiguspärasus, koosoleku juhataja õigus anda koosolekul osalejatele korraldusi, elektroonilise kirjavahetuse teel peetava koosoleku õiguspärasus ning juriidiline isik kui vaatleja (vt [5-25-15/2](#); [5-25-18/6](#); [5-25-21/2](#); [5-25-24/4](#); [5-25-27/8](#); [5-25-33/2](#); [5-25-42/3](#); [5-25-45/4](#); [5-25-47/3](#); [5-25-53/3](#)). Riigikohus rahuldab seejuures mitu kaebust ning tunnistas õigusvastaseks nt elektroonilise kirjavahetuse teel peetud koosoleku ning selle, et vaatlejatel ei võimaldatud elektroonilist koosolekut elektrooniliselt vaadelda (vt [5-25-24/4](#) ja [5-25-45/4](#)). Lisaks rahuldab Riigikohus kaebuse, milles isik vaidlustas seda, et Vabariigi Valimiskomisjon keeldus talle andmast juurdepääsu koosoleku salvestisele, mille käigus Vabariigi Valimiskomisjoni tema suhtes otsuse tegi (vt [5-25-48/2](#)).

Vaatlejad esitasid mitmeid kaebusi ka riigi valimisteenistuse tegevuse peale seoses valimistoimingute läbiviimisega. Kaebusi esitati seoses elektrooniliste häälte võtmete loomise ning proovihääletamisega, aga ka seoses elektrooniliste häälte lugemisega valimispäeval. Riigikohus rahuldab osaliselt või täielikult mitu kaebust ning tunnistas õigusvastaseks nt selle, et riigi valimisteenistus ei avalikustanud elektroonilise hääletamise süsteemi ja kontrollrakenduse lähtekoodi enne proovihääletamist (vt [5-25-55/4](#)), ning selle, et vaatlejatel ei võimaldatud esitada elektrooniliste häälte lugemise ajal suuliselt avaldusi puuduste kohta valimiste korralduses (vt [5-25-65/2](#)). Riigikohus tuvastas ka muid puudusi valimiste korralduses, nt seoses elektrooniliste häälte võtmete kasutamisega proovihääletamise ajal (vt [5-25-57/7](#)). Samuti tuli Riigikohtul hinnata, kas on põhjendatud taotlus korraldada lisaks valimispäevale järgneval päeval tehtud elektrooniliste häälte korduslugemisele veel üks korduslugemine (vt [5-25-68/3](#)). Ehkki Riigikohtu hinnangul esines valimiste korralduses mitmeid puudusi, ei pidanud Riigikohus ühtegi neist lõppastmes selliseks, mis oleks mõjutanud või võinud mõjutada oluliselt hääletamise tulemust.

Lisaks tuli Riigikohtul selgitada, millistel tingimustel ja millises ulatuses on isikul õigus esitada kaebus Vabariigi Valimiskomisjonile pärast seda, kui riigi valimisteenistus on läbi vaadanud tema KOVVS § 62 alusel esitatud avalduse puuduse kohta valimiste korralduses (vt nt [5-25-19/2](#); [5-25-28/5](#); [5-25-29/3](#) ja täiendav arvamus [5-25-29/4](#)). Tegemist on uue teemaga, mida varasemate valimistega seoses ei ole Riigikohtu ette toodud, ning kaebusi sellega seoses esitati palju. Seadusandja on avalduste esitamise võimaluse näinud ette alternatiivina kaebemenetlusele, et võimaldada valimiste korralduses esinevate probleemide kiiret lahendamist (vt ka [5-25-65/2](#)).

Riigikohtule esitati ka kaebusi seoses valimiste ametlikul veebilehel avaldatava teabega. Ennekõike väitsid kaebajad avaldatud teabe ebaõigsust. Mh tuli Riigikohtul hinnata, millisel juhul allub teabe avaldamine Vabariigi Valimiskomisjoni järelevalvele (nt olukorras, kus teabe

avaldamine ei ole seadusest tulenevalt kohustuslik, vaid riigi valimisteenistus avaldab selle vabatahtlikult) (vt nt [5-25-13/5](#); [5-25-16/3](#); [5-25-62/3](#)).

Kui elektroonilist hääletamist puudutavaid kaebusi esitati palju, siis nn traditsioonilisi valimiskaebusi laekus vähem. Riigikohus vaatas läbi kaebuse pabersedelite kehtetuks tunnistamise peale (vt [5-25-64/2](#)) ning selgitas, kuidas tagada valimispõhimõtete järgimist seoses agitatsiooni ja selle piiramisega valimisjaoskondade juures (vt [5-25-66/2](#)).

Vaidlustati ka valimisliitude registreerimata jätmise otsuseid. Nii tuli Riigikohtul hinnata näiteks seda, kas oli õiguspärane jätta registreerimata valimisliit, mille nimi oli sarnane juba samas omavalitsuses registreerimistaotluse esitanud valimisliidu nimega (vt [5-25-31/2](#)), aga ka muude valimisliidu moodustamise tingimuste täidetust (vt [5-25-43/3](#)).

Riigikohtusse jõudis ka kaebusi seoses kandidaatide elukoha andmete õigsusega, kuid need jäid kõik lõppastmes rahuldamata (vt [5-25-32/2](#); [5-25-44/3](#); [5-25-46/3](#)).

Viimaks, mitme kaebuse puhul tuli esile kaebajate endi hoolsuskohustuse olulisus kaebuste esitamisel. Valimiskaebemenetluses on väga lühikesed tähtajad, mistõttu peavad kaebajad ka ise pöörama tähelepanu sellele, et nende pöördumised oleksid võimalikult täpsed ja konkreetsed ning sisaldaksid asjakohaseid põhjendusi (vt nt [5-25-41/3](#) ja [5-25-72/2](#)). Riigikohtul tuli jätta kaebusi läbi vaatamata või rahuldamata põhjusel, et need ei vastanud seadusest tulenevatele nõuetele. Mh jättis Riigikohus rahuldamata kaebuse, milles puudusid asjakohased põhjendused (vt [5-25-41/3](#)), ning kaebuse, milles tugineti sellise toimingu õigusvastasusele, mille kaebetähtaeg oli kaebuse esitamise ajaks möödunud (vt [5-25-63/2](#)). Riigikohus tagastas läbivaatamatult kaebuse, milles vaidlustati Vabariigi Valimiskomisjoni otsust, millega lahendati teise isiku kaebus (vt [5-25-60/5](#)), ning kaebuse, mis oli esitatud toimingu peale, mida kaebaja polnud eelnevalt vaidlustanud Vabariigi Valimiskomisjonis (vt [5-25-61/3](#)). Lisaks jättis Riigikohus läbi vaatamata kaebuse, mis oli inglisekeelne (vt [5-25-70/4](#)).

Riigikohus tõi selle aasta valimiskaebuse lahendites esile mitmeid kitsaskohti Vabariigi Valimiskomisjoni ja riigi valimisteenistuse töökorralduses. Nt tuleb riigi valimisteenistusel edaspidi avaldada elektroonilise hääletamise süsteemi ja kontrollrakenduse lähtekood koos asjakohase dokumentatsiooniga varem, kui seda on seni tehtud. Ka tuleb tulevikus paremini korraldada suuliste avalduste vastuvõtmine valimistoimingute ajal. Vabariigi Valimiskomisjon on juba selle aasta jooksul Riigikohtu lahenditest lähtuvalt oma koosolekute läbiviimist ümber korraldanud.